

Hoofdstuk 1

Van MIT naar MIRT

1.1 Ambities voor het MIRT

Het Coalitieakkoord van 2007 geeft aan, dat er in plaats van het MIT een Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) komt. Centraal element in het MIRT is de samenhang tussen ruimtelijke projecten (zoals de ontwikkeling van de Nationale Landschappen, de mainport Schiphol, de Noord- en Zuidvleugel en de verdere ontwikkeling van Almere, Zuidoost Brabant en Noord Limburg), infrastructuur en (openbaar) vervoer.

Het kabinet ziet in de realisatie van het MIRT kansen om de samenwerking tussen rijkspartijen onderling en tussen het rijk en de decentrale overheden verder te verbeteren en de besluitvorming over (rijks)infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen beter op elkaar af te stemmen. Het kabinet streeft ernaar een grotere meerwaarde te creëren in het ruimtelijk fysieke domein door het doen van meer afgestemde en (inhoudelijk) samenhangende investeringen. Het accent ligt daarbij op de gebiedsgerichte aanpak. Ofwel, op basis van integrale visies op bepaalde gebieden worden door de verschillende departementen investeringen gedaan, waarbij werk met werk wordt gemaakt. Dit geldt niet alleen voor de rijksinzet, maar ook voor de relatie tussen rijksprojecten en decentrale projecten. Pas als dit gerealiseerd is, is sprake van een volledig geïntegreerd MIRT. In dit eindbeeld worden projecten dan echt integraal gerealiseerd. Waar woonwijken en bedrijventerreinen worden aangelegd, wordt

tegelijkertijd de ontsluiting daarvan geregeld. De kwaliteit van het landschap wordt versterkt en tegelijkertijd wordt een oplossing gevonden voor de waterproblematiek. Infrastructuur wordt aangelegd en tegelijkertijd wordt 'groene' en 'blauwe' kwaliteit toegevoegd aan een gebied.

Er moeten door het rijk en de decentrale overheden stappen worden gezet om het eindbeeld te realiseren. Voor het rijk geldt, dat we te maken hebben met een bestaande situatie, waarin de departementen in het ruimtelijk fysieke domein hun eigen beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheden hebben (sectoraal). Vanuit die verantwoordelijkheden zijn (harde) bestuurlijke en/of juridische afspraken gemaakt over de realisatie van projecten en programma's. Het kabinet wil deze afspraken als betrouwbare partner nakomen. Op de korte termijn is de (financiële) ruimte om integrale gebiedsgerichte projecten/programma's te realiseren daarom minder groot dan voor de lange termijn. Dat betekent echter niet, dat niet nu al wordt gezocht naar afstemming en samenhang. Zowel door de inhoud van projecten en programma's als een integrale werkwijze wordt daarnaar actief door het rijk gezocht. *Inhoudelijk* gebeurt dit bijvoorbeeld door te zoeken naar meerwaarde bij de inzet van middelen uit het Coalitieakkoord. Uit de enveloppe Regionaal Economisch Beleid wil het kabinet bijdragen aan het creëren van sterke regio's door een gerichte inzet van middelen voor herstructurering van bedrijventerreinen in combinatie met de

ontsluiting daarvan. Naast investeringen in het ruimtelijk domein, samenhangend met infrastructuur, kan vanuit deze enveloppe worden bijgedragen aan ander type projecten, zoals innovatieprojecten. Uit de enveloppe Water en Kust wil het kabinet middelen inzetten voor waterbeheer gekoppeld aan het versterken van natuur en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ook heeft het kabinet een besluit genomen over het uitvoeren van verkenningen voor integrale gebiedsopgaven, die een beroep kunnen doen op het Nota Ruimtebudget van € 1 mld. Goede voorbeelden van een *integrale werkwijze* van het rijk zijn het werken in programma's (zoals het Urgentieprogramma Randstad) en de introductie van het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf (GOB).

Om de gebiedsgerichte en integrale manier van werken te ondersteunen wordt vanaf het najaar van 2007 bekeken, hoe de bestaande spelregels voor besluitvorming en afweging van ruimtelijk fysieke rijksinvesteringen kunnen worden aangepast tot meer geïntegreerde spelregels binnen het ruimtelijk fysieke domein. Daarvoor worden de huidige spelregelkaders voor infrastructuur (MIT-spelregels), water (Spelregelkader Natte Infrastructuurprojecten), integrale gebiedsopgaven (procedure Nota Ruimtegeden), bedrijventerreinen (met name de TOPPER-regeling) en natuur zoveel mogelijk gestroomlijnd en waar mogelijk versimpeld. Vervolgens wordt bekeken hoe deze gezamenlijke spelregels zodanig kunnen worden

Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf

Het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf (GOB) van het rijk is een ontwikkelingsorganisatie, die zeven ministeries vertegenwoordigt en werkt aan de realisatie van gebiedsspecifieke beleidsdoelstellingen in gebiedsontwikkelingsprojecten. De zeven ministeries zijn Defensie, EZ, Financiën, LNV, OCW, VenW en VROM. Via het GOB wil het rijk bijdragen aan de ontwikkeling van gebieden, waarin het belangen heeft en waar het zijn eigen doelen heeft te realiseren. Streven is te komen tot goede en betaalbare oplossingen, die de kwaliteit van de ruimte verbeteren en langdurig garanderen. Met het GOB heeft het rijk, in lijn met de Nota Ruimte, ook zelf initiatief genomen om zijn optreden in gebiedsontwikkelingsprojecten te verbeteren, door zorg te dragen voor een gebundelde uitvoering via het GOB.

Het GOB richt zich uitsluitend op die gebiedsontwikkelingsprojecten, waar verschillende ministeries op verschillende manieren bij betrokken zijn. Bijvoorbeeld als grondeigenaar, als verantwoordelijke partij voor de aanleg van wegen, als (mede)beleidsbepaler en/of financier. In het gebiedsontwikkelingsproject werkt het GOB met de andere projectpartners toe naar een samenhangend en doortimmerd gebiedsplan. Het GOB stimuleert dit proces door namens het rijk met één mond te spreken. Meer samenwerking en eenduidigheid van de rijksdoelen levert de samenleving naar verwachting meer waarde op. En het leidt tot een efficiënter en doelmatiger inzet van beschikbare rijksmiddelen.

Het GOB bereidt tenslotte ook de besluitvorming over het project door het kabinet voor. Het gebiedsplan biedt daar de basis voor en maakt een integrale afweging van de maatschappelijke en zakelijke belangen mogelijk. Het gebiedsplan bevat tevens de afspraken over de rijksbetrokkenheid bij de feitelijke uitvoering van een project. Dat kan variëren van het verkopen van gronden, of het aanleggen van wegen tot het risicodragend deelnemen in de uitvoering. Voor de duidelijkheid: de partij die het voortouw neemt in het project, houdt daarbij de regie van het gebiedsontwikkelingsproces in handen (meestal de gemeente of provincie). Op dit moment is het GOB onder meer betrokken bij de volgende projecten:

- de herontwikkeling van het Marinevliegveld Valkenburg;
- Bloemendaler Polder/KNSF-terrein;
- de groeiopgave Almere;
- Greenport Venlo en;
- het Vliegveld Twente.

opgezet, dat integrale afwegingen op programma- en gebiedsniveau daadwerkelijk kunnen worden gemaakt en tegelijkertijd prioriteiten per beleidssector kunnen worden geformuleerd. In figuur 1.1 is dit speelveld weergegeven. Elementen, die hierbij een rol kunnen spelen, zijn een uniforme omgang met (kosten)ramingen, kosten-batenanalyses, risicomangement, decentrale overheden en marktpartijen. De planning is, dat de nadere uitwerking van de spelregels in 2008 de eerste resultaten oplevert. Deze resultaten worden met de Tweede Kamer besproken.

Als eerste stap op weg naar het eindbeeld brengt

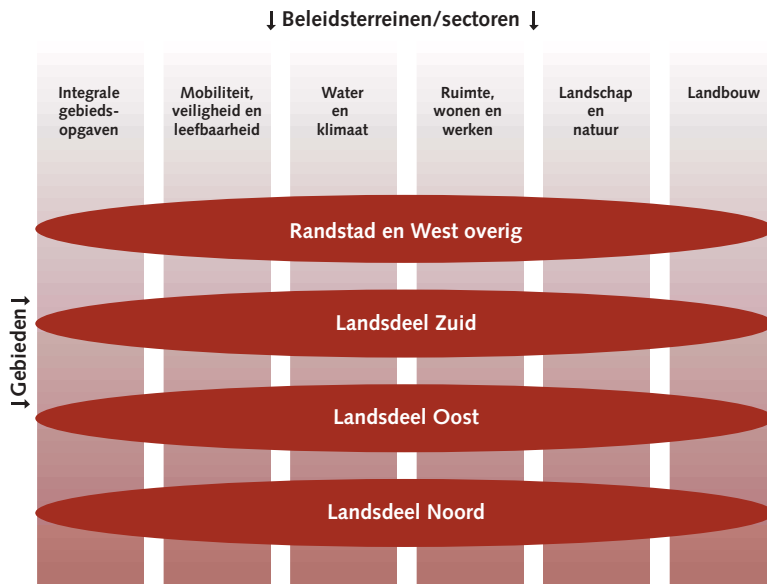
het kabinet het MIRT Projectenboek uit. Het accent in deze stap ligt voornamelijk op communicatie. Voor het eerst brengt het rijk de relevante ruimtelijk fysieke investeringsprojecten van de ministeries van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), Verkeer en Waterstaat (VenW), Economische Zaken (EZ) en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) samen en presenteert het die gezamenlijk. De projecten worden niet alleen individueel toegelicht, ook wordt voor een selectief aantal geografische gebieden de (inhoudelijke) samenhang tussen die investeringen beschreven (gebiedsgerichte aanpak).

Het totale gepresenteerde programma wordt in het najaar van 2007 besproken met de relevante decentrale overheden. Bij deze bestuurlijke overleggen over het MIRT zitten vanuit het rijk in ieder geval de ministers van VenW en VROM aan tafel. Afhankelijk van de agenda schuiven ook de ministers van EZ en LNV aan. Het kabinet wil met de decentrale overheden graag de opzet van dit MIRT bespreken en afspraken maken over het vervolg van de gebiedsgerichte aanpak (inclusief de decentrale inzet daarvoor). Daarbij wordt ook de vraag gesteld hoe de bestuurlijke overleggen over het MIRT in de toekomst geïntegreerd worden ten opzichte van andere nu bestaande bestuurlijke overleggen tussen rijk en decentrale overheden (mede in het licht van de bestuurlijke drukte). De resultaten van de bestuurlijke overleggen over het MIRT worden per brief aan de Tweede Kamer gemeld en daarna met de Tweede Kamer besproken.

1.2 Historie

Het feit dat het kabinet nu een MIRT maakt, sluit aan op de ontwikkeling van het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) door de jaren heen. In die ontwikkeling stond het samenbrengen van relevante infrastructuurinvesteringen (waarbij het rijk betrokken was) en het integraal en in samenhang afwegen van infrastructuurprioriteiten centraal. Het bevorderen van deze integrale afweging is één van de centrale doelen van het Infrastructuurfonds, zoals omschreven in Wet en Besluit Infrastructuurfonds. Daarin is ook bepaald dat er jaarlijks een uitvoeringsprogramma van het fonds moet worden gepresenteerd, het MIT.

Een belangrijke stap in het vergroten van de samenhang en de integrale afweging van infrastructuur was de introductie van het 'betonnen' MIT in 1998. Dat was een bestuurlijk gedragen, inhoudelijk samenhangend en tot en met 2010 financieel gedekt programma van infrastructuurprojecten. Er zijn destijds afspraken gemaakt over projectbeheersing (hoe bijvoorbeeld om te gaan met kostenramingen en kostenstijgingen bij projecten). Ook is een spelregelkader ontwikkeld, dat de besluitvorming rond infrastructuurprojecten heeft gestructureerd in drie fasen (verkenning,

Figuur 1.1 Sectorale versus gebiedsgerichte aanpak in het MIRT

planstudie en realisatie). Dit spelregelkader staat nog steeds overeind; wel is het recent aangepast aan actuele ontwikkelingen (zoals de decentralisatie van middelen voor regionale/lokale infrastructuurprojecten).

In 2000 is op verzoek van de Tweede Kamer meer gedetailleerde projectinformatie in het MIT opgenomen (MIT Projectenboek), waarna in 2002 het domein van het MIT is uitgebreid met de waterprojecten (Spelregelkader Natte Infrastructuurprojecten, SNIP). Vervolgens zijn in 2004 de beheer- en onderhoudsinvesteringen erbij gekomen. In 2004 is ook de planhorizon van het MIT opgerekt van 2010 naar 2020 (verlenging 2011 - 2014 en doorkijk 2015 - 2020). In het programma tot en met 2020 is het resultaat van de integrale besluitvorming over (de middelen voor) de Nota Ruimte en de Nota Mobiliteit neergelegd, voor zover het de infrastructuur betrof.

Meest recente ontwikkeling is de gebiedsgerichte aanpak van (infrastructuur)knelpunten via de netwerkeraanpak. Een van de doelen hierbij is het op een andere wijze opzetten van het MIT. Niet de projecten zouden centraal moeten staan, maar een meer integrale, gezamenlijke en gebiedsgerichte aanpak van problemen met daarbij een accent op outcome. Het MIT-manifest 'Van roerei naar omelet' van de PvdA, dat met steun van

CDA, VVD en ChristenUnie bij de MIT-behandeling in 2006 is aangeboden aan de minister van VenW ondersteunt deze ontwikkeling.

Het kabinet onderschrijft de gebiedsgerichte aanpak. De ambitie reikt echter verder dan alleen samenhang in de afweging van infrastructuur. Infrastructuur en ruimte moeten in wisselwerking met elkaar worden gezien, zowel op rijksniveau als tussen rijk en decentrale overheden. Vandaar dat het kabinet heeft besloten, dat er in plaats van het MIT een MIRT komt. Maar wat is nu exact de functie van het MIRT en welke projecten en programma's vallen daar onder?

1.3 Afbakening en functie van het MIRT

Het kabinet kiest ervoor in het MIRT investeringsprojecten- en programma's op te nemen (zowel aanleg als beheer en onderhoud), waar sprake is van een ruimtelijk fysieke ingreep en waar het rijk direct financieel bij betrokken is. Het MIRT bouwt daarbij voort op de grote beleidsprogramma's van de participerende departementen, te weten:

- Nota Ruimte;
- Nota Mobiliteit;
- Pieken in de Delta;
- Agenda Vitaal Platteland.

Binnen deze beleidsmatige kaders ziet het kabinet het MIRT als een uitvoeringsprogramma en dynamische agenda op de fysieke investeringsonderdelen hiervan. Voor de investeringen, die betrekking hebben op de Nota Mobiliteit, is dit zelfs wettelijk bepaald in artikel 4 van de Planwet Verkeer en Vervoer.

De voorwaarde, dat het rijk financieel betrokken is bij projecten/programma's in het MIRT, betekent tegelijk dat deze projecten/programma's opgenomen zijn in de rijksbegroting. Voor het MIRT gaat het dan om de begrotingen van de ministeries van VROM (hoofdstuk XI), VenW (hoofdstuk XII), EZ (hoofdstuk XIII) en LNV (hoofdstuk XIV). Het MIRT geeft een verdieping van deze vier begrotingen door nadere beleids- en projectinformatie te presenteren (zie de project/programmabladen in hoofdstuk 5). Specifiek voor infrastructuur is in de Wet en het Besluit Infrastructuurfonds bepaald, dat het MIT het uitvoeringsprogramma van het Infrastructuurfonds (onderdeel van de begroting van VenW) vormt. Het MIRT neemt deze functie voor wat betreft het thema infrastructuur over.

Niet alle investeringen en financiële stromen van het rijk vallen echter onder het MIRT. Specifieke gebundelde (doel)uitkeringen, die het rijk aan decentrale overheden verstrekt en waaraan geen directe, locatiespecifieke prestatieafspraken zijn gekoppeld, vallen er niet onder. Dat geldt in elk geval voor de Brede Doeluitkering verkeer en vervoer (BDU), het Investeringsbudget Stedelijk Vernieuwing (ISV) en het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Deze financiële stromen worden wel kwalitatief benoemd in het MIRT (ze hebben immers wel impact op het ruimtelijk fysieke domein), maar projecten zijn niet opgenomen. De verantwoordelijkheid voor de programmering en uitvoering van deze projecten ligt bij de decentrale overheden. Vanwege relevante programma-afspraken tussen LNV en decentrale overheden over de inzet van het ILG zijn ter informatie wel programmabladen in het MIRT opgenomen voor Nationale Landschappen, Ecologische Hoofdstuur en Recreatie, Groen en Toegankelijkheid. Verder zijn in het MIRT enkele specifieke subsidieprogramma's (zoals SUBBIED) opgenomen.

1.4 Leeswijzer

Het Projectenboek presenteert hierna in hoofdstuk 2 wat het kabinet op de verschillende beleidsterreinen wil realiseren en met welke maatregelen (de beleidsprioriteiten). Ook worden in een paar tekstboxen voorbeelden gegeven van al bestaande integratie van beleidsterreinen in het fysiek ruimtelijke domein. Dit hoofdstuk heeft betrekking op de kolommen uit figuur 1. De rijen uit die figuur (gebieden) worden in hoofdstuk 3 besproken. Het gaat in dit hoofdstuk om de gebiedsgerichte samenhang tussen rijksprojecten – met waar relevant een koppeling met regionale projecten – in de Randstad (en overige gebieden in landsdeel West), landsdeel Zuid, Oost en Noord. In hoofdstuk 4 wordt dan aangegeven wat het financiële speelveld is voor het MIRT. Vervolgens worden in hoofdstuk 5 project/programmabladen opgenomen voor de ruimtelijk fysieke rijksprojecten en -programma's (gerangschikt naar Nationaal, Randstad, West overig, Zuid, Oost en Noord). Het Projectenboek sluit af met een hoofdstuk, specifiek voor het thema infrastructuur. Hierin zijn de financiële tabellen (voorheen de MIT-tabellen), extra informatie over

beheer en onderhoud en de voortgangsrapportage voor Tracé- en Spoedwetprojecten opgenomen.

